

I M A.

(Dr. Demjén Farkas koporsója felett : Mondatott 1891. február 8-án
Maros-Vásárhelyt.)

A végtelenségben, a végtelenség felett szabadon uralkodó fő erő, tudás, bölcsesség összege, Isten, kit mi szerető Atyánknak hiszünk az ur Jézus által: örömben és fájdalomban egyaránt téged keresünk, mert te édesítheted meg földi örömeinket, melyek gyorsan hervadók, mint a virág, kegyelmed áldó sugára és harmatja nélkül, és te emelsz ki a bánat sötét hullámaiból is, hogy azok felett kétségbeesés és elsüllyedés nélkül járhassunk, mint Jézus a habok felett. . . .

Oh Atyánk! tudjuk, hogy minden a te akaratodból és szent-törvényed parancsából történik és még is gyarlóságunk reszketve kérdezi: miért kell születni? ha a rettenetes halál időnap előtt kivessi a vándorbotot kezünkől, hogy legszentebb céljaink küzdelmeiben, mielőtt vándor útunk kitűzött határához értünk volna, gunczakkal megállítson: „eddig és ne tovább!...“

És miért kell leszállni a sir nyirkos, penészes üregébe, ha hitünk ígéretei szerint, a te parancs szavad új életre költ a sirok álmaiból? . . .

Oly rettenetes az örökkévalóság lépcsőzete, melyeket könnyel öntözött sirhalmok képeznek! . . .

Hitünk ingadoz és gyarlóságunk félve kérdezi: hát soha sem tudjuk-é már lefizetni azt a maroknyi port, melyet szent kezed kölcsön vett a föld porából, midőn embert alkotál? . . . Hát oly nagy hatalma van-é a halálnak az élet felett? . . .

Oh, uram! rettenetes a halál! . . .

Durva kezekkel letépi a kised gyermekét az anyai kebel meleg forrásáról . . . szétszaggatja az egymást szerető szívek rózsza kötelékeit . . . kioltja a lüngész nemzetvezérlő szövétnekét . . . ledönti a ház fentartó oszlopát, árvaságot, siralmat, romot, pusztulást hagy léptei nyomán . . . trónok, kunyhók, szívek, csontok felett tapos:

„Ez a világ az ő nagy palotája.
 Sétál föl és le benne,
 Nincs hely hová ne menne;
 S hová belép, a mire hág:
 Minden pusztul. Körüle fekszenek
 Szétszórva: eltört koronák.
 Hervadt virágok, megrepedt szivek. . . .“

Oh gyarló ember! hová rejtenéd el magad a halál előtt? . . .
 Építhetsz márvány palotát magadnak, összehalmazhatod Peru minden kincseit, ösmerheted a világ minden gyógyszereit: kincseiddel nem válthatod meg magad, orvosszereid a halál kezéből ki nem vehetnek, fényes palotádból előbb utóbb le kell szállanod a sir nyirkos üregébe! . . .

„Ha trónban ülsz: össze dönti fényes alkotványodat, hogy annak romjai alá temessen; ha diadalmenetet tartasz, a kapitoliumnak egy lehullott cseréjpe elég kezében, hogy rajtad győzedelmeskedjék;“ most még bánatba merít, majd az öröm asztalához hiv, vig zene, tánczczal vesz körül, a gyönyör karjain ringat, hogy magának eljegyezhesen és oda dobjon a sir férgeinek! . . .

Oh, igaz Isten! hát mind ez a te akaratodból történik-é? hát nincs-é menekvés a halál előtt? Hát oly nagy hatalma van-é a halálnak az élet felett? . . .

Oh mily sötét uram a tudatlanság éjszakája, mely reánk borul, körülvesz a koporsók és sirhalmok megett? . . .

Derítsd, derítsd fel jó atyánk azt a fényes csillagot, mely felragyogott a Jézus születésében, tudományában, hogy el ne tévelyedjünk! . . . Add tudtunkra a kijelentett evangéliumi tudományban, hogy te a mi szerető édes Atyánk vagy, ki tejnek italával táplálsz bennünket a mi erőtelenségünkben . . . hogy higgyünk, lássunk, megerősödjünk és kétségbe ne essünk a mulandóság felett . . . Add, hogy erősen elhiggyük, hogy könnyeinkkel neveled boldogságunk virágait s a bánat sziklájából fakasztod fel üdvünk forrásait . . . Hogy az öröm és a bánat, az egészség és betegség, az élet és a halál, mint verőfényes és zivataros napok: egyaránt bele tartoznak életelhivatásainkba.

Hogy az élet és halál — hatalmad kezében egy, mert az élettel születik a halál és a halállal az új élet születik . . .

Alakul, változik minden bölcseséged nagy vegykonyhájában, de semmi meg nem semmi sül: a sír az örökkévalóság ajtaja, melyen át hozzád juthatunk . . .

Az ég könnyéből, a lehulló eső cseppekből — sár lesz, me-

lyet emberek, állatok taposnak; de napod áldósugarai a mocskos iszap nedvét a gőzök szárnyain felemelik a magasságba, hogy új harmattá, kristály tiszta cseppekké változzanak át... Az ember is a földi bújdosásban a földporától, betegségektől — beszenynyül, megkopik, de jön a halál, a te szolgád, s mint a tél fagya hideg nyugalmaival a tavasznak ad lételt: új életet ad nekünk, hogy levétvén a rothadót, dicsőült testben öltözötten jelenhessünk meg trónusod előtt...

Áldott légy jó Atyánk, hogy a hit édes karjain föntartasz az élet hánykódásai között! Tiéd legyen a hála, hogy bánatunknak sötét-éjjelét csillagfény nélkül nem hagyod s kétségbeesésünk meg nem engeded...

Bizony jó Atyánk vagy! ki még a bánatban is kegyelmed drága kincseit tárod fel lelkünk előtt a hitnek édes biztatásaiban...

Tövis koszoru és kereszt s a Golgotának szenvedései: végtelen bölcseségednek kezeiben a megdicsőíttetésnek édes eszközei...

Ez édes hitben szólj hozzánk jó Atyánk, e gyászos ravatal mellett, melyen egy közszeretben élt embertársunk nyugoszza a halottak csöndes álmát 55 évnek fáradalmai után. Családja nem volt! hű nő, árvák serege nem veszi körül e gyász ravatalt: és még is annyian siratjuk őt... A nemes szívek, a kikkel jót tett, — az ösmerősök, tisztelők és jóbarátok: felejthetetlen könnyeket hullatnak azért, kit a jellemerő, erény, szerénység, mocsoktalan becsület, kitartó munka, küzdelem, emberbaráti nemes érzélem és a jótékonyág szívökhöz csatolt...

Ő nem magának, hanem a tudományoknak s azzal embertársai boldogításának élt.

Bejárta honn és külföldön a tudományok csarnokát, hogy azokban lelkét az ismeretek kincseivel gazdagítva, embertársainak jóltevője, gyógyító angyala lehessen. Ő gazdag volt, nem csak a szellemekben, hanem az anyagiakban is: egy munkás, takarékos, kitartó élet fáradalmaival, sok javait gyűjtötte össze a földieknek is, hogy halála után is mentől többeket boldogíthasson s a közügy szent ol-tárán az ő áldozata is ott loboghasson.

Mint a meggyújtott szövetnek: másoknak világítva hamvadott el.

Oh, nem csoda, ha annyi szem harmatozik gyász koporsója mellett, — nem csoda, ha fájva tekintünk ravatalára, melyben oly nemes szív porhüledékei nyugosznak.

Fáj lánunk, hogy a vihar Libanon czedrussait tördeli, hogy

kicsiny egyházunk jeleseit egymásután szállítja a halál. Csak most állottunk a nagy jóltevő koporsója mellett, s most e felejthetetlen jóltevőnket kell az örökké valóságnak átadni...

Megnyugszunk akaratodon jó Atyánk! mert minden úgy jó, a hogy te akarod...

Akaratodtól nyílik a virág s akaratodból hervad el. Szóltál és lettünk, — szólsz és elmulunk... hogy újra éljünk ott, hol az igazak fénylenek, mint nap: a te országodban...

Hisszük Uram, hogy e lehervadt ajkáról is az új élet hajnala lecsókolja a mulandóság porát, — hisszük, hogy emlékéet őrizni fogja itt a hálás kegyelet... míg lelke egeid csarnokában, jó tetteinek édes érzetében, örülni fog kegyelmed közelében.

E hitben szárítsd fel könnyeink stb. Amen.

RÉDIGER GÉZA.

PÁRISI LEVÉL.

Páris, márt.

Renán: Histoire du peuple d'Israël. III. kötet. A tudomány jövője és a bölcselmi öntudat vizsgálása ugyanazon író két cikke a Revu des deux mondes-ban. Hugues tanár és munkája. Termidor Sardou legújabb darabja.

Szerkesztő Úr!

Sokáig gondolkoztam, hogy beszéljek-e Renan histoire du peuple d'Israël című munkájának 3. kötetéről, mely ezelőtt két hóval jelent meg. Minél többet gondolkodom, annál inkább átlátom, hogy éppen azokat a megjegyzéseket tehetem, a melyeket a 2. kötet megjelenésekor tettem; tehát csak le kellene másolnom egy, a Ker. Magvető 1889. évi folyama februári füzetében megjelent egy cikket. Valójában éppen azok a sajátságok és azok a hibák fordulnak elő; csak hogy a hibák élesebbek. Azon ellenmondó itéleteket és azokat a meglepő hasonlatokat találjuk ebben a kötetben is. E hasonlítások közül némelyik még botránkoztatóbb, mint azok, melyeket a 2. kötet ismertetésekor jeleztem. Nem czéлом részletesen ismertetni e kötetet, mely a Baby'oni fogságig vezet; nem szólok a történelmi lánczolat-ról, melyet különben is mindenki ismer; és a melynek előadásáról Renan a felelős. Ő bámulatosan ismeri az egész zsidó régiséget; ismeretes mindennel, a mi a zsidóságról és ennek történelméről régi idők óta íratott, a keleti nyelvek közül többet tud; mindennel bir, a mi Izrael népe történelmének megírásához szükséges.

A mi több, úgy látszik élete czéljául tekinti e munka kiadását; tehát nem hevenyészett munka. Mellőzöm a munka történelmi méltatását; csak azt akarom kiemelni, hogy miként ítéli meg az eseményeket és embereket; tehát az ő bölcselmi és erkölcsi méltatásait. Vegyük például a prófétákat és a próféta-ságot. A 2. kötetben láttuk, hogy Renan dicsőítőleg nyilatkozott a monotheizmus e hőseinek szelleméről; arról a hatalmas munkásságról és bámulandó energiáról, melylyel a hitet egy hanyatló körben fentartani törekedtek. Ezen dicsőítő vonások után nyomba találunk nyilatkozatokat, melyek azokat a dicsőített embereket eselszövőknek, sőt komédiásoknak tüntetik fel. Ebben a kötetben is éppen így járt el Renán; sőt végletekig megy. Úgy látszik, kedve telik a nagyításban, s abban, hogy erőszakolja az ellentétek kidomborítását és a bizar hasonlításokat. Ezeket eléggé kifogásolták a 2. kötet megjelenésekor is. A jelen kötet előszavában érinti ugyan ezen hibáztatásokat, és szórészálhasogatók-